

Nagyvárad, Berlin

részlet

5

1

A mi fiktív angelusz-háromságunk,
az Orsi–Lenke–Charlie angyalraj
a háború nyomában – túl az első
szembesülés sokkján – sírva tallóz.
Levetítik, s ami jön, végignézik:
Tájkép tájkép után, csata után.
Egyszer csak: – Odanézz! Ilyen csodát még...! –
kiáltja Lenke, mert fölismeri
a tolószékes Apfelbaum Juliskát.
A pokolból taszította magát
idáig, ez van az arcára írva,
de hogy miként, az elmondhatatlan.
Úgy néz ki, meg akar szólalni mégis,
előregurul, és beszélni kezd:

2

– Hogy itt, ahol a halál mind kiölte
az örömet, én mit kereshetek?
A vész betört ajtónkon, és magával
sodort mindnyájunkat, földúlt mindent.
Tán Isten hatalmas ujja érintett,
az ég büntetése sújtott le ránk?
Kérkedve járt a gyilkolás, a rablás,
égen-földön se részvét, sem segély.
Hitünk elveszett, elhagyott teremtőnk,
a málló szobrok elporladnak mind.
Hát hol találjak új istent magamnak,
ki újra fölemel a salakból?
A hitetlenség pusztít városomban
hatalmasabban, mint a döghalál...

3

Angyalaink csak olyankor tartoznak munkakörileg beavatkozni, s rögtön jelentést tenni, hogyha Isten-tagadás vagy -gyalázás forog fenn. – Vészhelyzet – most elsőnek Charlie jelzi –, kapcsoljunk át! – Mert amit ez a lány kimondott, többszörösen kimeríti a hivatkozott határátlépést. Ezt jelenteni kell Orsi szerint is, pláne, hogy Juliska mondja tovább: – Te korcsult nemzedék, el fogsz pusztulni! Nem él az Úr, hogy gondja lenne ránk, és nincs hatalma rajtunk, hogy új népet és új eszmét hozzon a világra.

4

De sem Juliska prófétaságára nincs több idő, sem örvendezésre, hogy túlélte, sem elmarasztalásra elrugaskodásáért Istentől. Mert némi utóvédharcok kezdődnek, nem messze heves puskaropogás... A színt – e nagyváradi tájat – ekkor szovjet katonák népesítik be. Juliska örömmel fogadja őket. Egyikük rögtön enni ad neki, másikuk inni, szépen tologatják. Majd kiborítják kerekesszékéből, és sorban mind megerőszakolják, s mint feslett kurvát föl is pofozzák.

5

A meggyalázott lány jajveszékelve édes jó Istenét szólítja meg, de nyilván megszokásból... Így gondolják, s ezért iszonyúak az angyalok vöröskeresztes nővéri üzembe helyezve... Hát minek továbbítsák Juliska segélykérését uruknak...? Lucifer viszont így nyilatkozik: – E látvány kissé tán hányingerkeltő, de nem emberrel kell-e küzdenem? Mit én nem bírok, ő teszi helyettem, hasonló tréfát gyakran láttam már. Leáldozik most a horogkeresztnek, a vérengző vöröscsillag marad.

2

6

Minthogy kiáltozott a megtiport nő,
igenis hogy megjön a segítség.
Mihelyt a harcosok eltakarodtak,
abban a percben, a legmagasabb
helyről való lélekerősítéssel,
rögvest ott teremnek az angyalok.
– Az Úr meghallgatott. Tekints körül hát,
újjáéled az elkorcsosult föld. –
Most Orsi szózatát Charlie folytatja:
– E pufajkás, barbár vitézek, ők,
kik üszköt vetnek fényes városokra,
s lovukat tempломoltárhoz kötik...
A satnyult erekbe a frissítő vért
ők hozzák. És a testvériséget...!

7

– ...fogják hazudni, angyalom, így érted? –
tapossa szét az égi szárnyasok
kincstári optimizmusát az ördög.
Mindnyájuknak torkán akad a szó,
és hátat fordítanak Lucifernek.
Egyedül Lenke nem bírja tovább,
odamegy Juliskához, s fölállítja
feldöntött kerekesszékét. Aztán
mégiscsak ő ül le inkább a lányhoz
a földre, magához vonja fejét,
majd ölébe fordítja és dajkálja.
Betakarja egy férfikabáttal,
bebugyolálja, míg ki tudja, honnan
való kis dalocskát dúdol neki.

8

Uram, Lenke vagyok, megengeded, hogy...?
Mert amit hallottam, botrányos tán,
de megfulladok, ha magamba fojtom...
Tudod, a bölcseknek kétségeik
támadtak... És pont veled kapcsolatban...
Hogy Auschwitz után nem lehet, hogy jó
is légy, meg mindenható is. Hallgattál,
rejtélyesen, mélyen... Vagy megfagyta...?!
S a rabbik összegyűlnek, hogy... – bocsánat
a szóért –, hogy Istent... eltemessék.
Mi mást tennénk?, mondják, meghalt... De merthogy
az elhantolás elhúzódik, Lőw
fölnéz a csillagokra, s ezt kiáltja:
Későre jár, menjünk imára már!

9

Meghaltam?, vagy hogy volt ez lehetséges?
Az égtől miként szakadt el a föld?
A gondviselő szeretet védőkart
nyújthat, de nem magamutogató.
Tetterős hatalom és szabadító
oltalom föltámadhat rabságban,
pusztulásakor... A poklok kapuján túl
is létezhet, úgy is, hogy nem látszik.
Rejtőzködöm, tehát vagyok. De máskor
kinyilatkoztatok, és úgy vagyok.
Más Isten kívülem nincs, én teremtek
világosságot és sötétséget.
Próbálkozni lehet, igaz-e az, hogy
az én arcom fölragyogtatható.

10

És ekkor ez a ringatást rögzítő
kamera szépen fölemelkedik
ügyes drón-helikopterén a földről,
s így lassan fölismerhető, hogy ez
a nagypiaci transzformátorház és
a várárok közti szemétdombnál
történik. Majd körbetekint a műszer,
mellyel mindez jól megmutatható,
Nagyváradon. Föltűnnek a negyvennégy
szeptemberi bombázás-ütötte
sebek az állomáson, a kórházban,
végig az Árpád vezér út helyén,
a nagyprépostháznál, a Kolozsvári
országúton vagy Váradvelencén.

11

A városi épületkárokon túl
szembeötlük minden kibelezett
lakóingatlan önmutogatása,
odúinak ijesztő tömege.
A légifelvétel kirajzolódó
cipőalakzatára gondolok
természetesen. Benézve a Szarvas-
sor mellékutcáiba – Liliom,
Major, Bertsey –, tárva-nyitva álló,
kiürített tömegtanyáiba,
értjük a köztetek kietlenségét.
Ez hát Nagyvárad ma – zsidók nélkül.
És látjuk, hogy Réz Paliék Széchenyi
téri lakása is üresen áll.

4

12

A Réz család, ahogy mondják, csodával
határosan tudott a gettóból
kimenekülni. Ehhez nemcsak egy-két
marék Napóleon-aranyra volt
szükség, hanem annál több tisztességes
segítségre. A járványkarantén
fölgújtása elől, életveszélyből
futottak át a határon a majd
szokásos román módra megalázó
rabságba. Zsilvásárhelyi láger,
a front utáni élet Bukarestben,
majd váradi lakásukban újra...
Mindezt kifogyhatatlan folytatásban
hallgattuk Réztől Holmi-hétfőnként.

13

Tizenöt évesen Réz Pál is ott volt,
mikor a társai előadták
a zsúfolásig telt színházteremben
a háborús főbűnösök perét.
Pali barátja lép színre ügyészként,
briliáns érveléssel szónokol.
És most föl kacagnak, tapsvihar tör ki,
s egy nevető katonának eldől
a puskája, és átlövi a szívét
az ügyészt játszó fiúnak. A Réz
család akkor már gyakran gondol rá, hogy
elhagynák újra Romániához
került városukat. És most a drón tán
a határt átlépőket követi...

14

Előbb azt hittem, csak a mesefűzés
hajdant volt svungja mondatja Rézzel
a történetet úgy, hogy nem csupán pénzt
adott neki a nagybátyja, mert át
kellett essen őszerte az érett
férfivá avatás processzusán,
hanem hogy együtt mentek a bordélyba,
s még partnert is ő választott neki.
De később a kételkedő kérdésre
szó szerint így meséli, s hogy a lány
ki lett kérdezve, és elégedett volt,
holott a dolog nem is sikerült.
– Ugyan! – legyint –, mért lettek volna prédák?
Inkább perdita-kultikus papnők!

15

Évek múltán ezt konferálja Charlie:
– Ezerkilencszázötvenben vagyunk
a nagyváradí székesegyháznál és
a Kanonok-soron. S ott Apfelbaum
Juliska gurul kerekesszékében
az árkádok alatt. A parkon át
most Ádám jön – bőrönddel, elegánsan.
– Hát ez meg...? Látod, hogy ki ez? – Látom! –
Orsi pikírtén grimaszol Lenkének.
– A saját hűgát sem ismeri meg?
– Hát nézd, eléggé megváltozott, mondjuk...
– Mondjuk, Ádám is... – De nem annyira. –
Ám hogy a hűg sem szólítja meg bátyját,
magyarázatuk erre nekik sincs.

16

Holott Juliska úgy készült, ott várja
az állomáson Ádámot, mivel
Lenke elárulta neki, hogy jönni
fog... De hirtelen megijedt, s most fél.
Mert fájna neki látni, hogy a bátyja
nem mer a szemébe se nézni majd...
Hisz ennyi év után... Mert nem elég, hogy
nem kereste meg őt a gettóban,
de még a front után sem érdekelte...
Olykor a félelme szorongássá
mélyül... Vagy előnti a harag, ám úgy,
hogy átkozódik, de hát röstelli,
így némán... Hátsó kerekén megpördül,
és otthagya csapot-papot, menekül.

17

– Nos, újra itt, a szülővárosodban...! –
így lép elő viszont most Lucifer.
– Nagyvárad nem a szülővárosom – ezt
hazudja merő ellenkezésből
Apfelbaum. – Öt év után milyen érzés...?
– Vagy hat... – Vagy hat. Na és jól utaztál?
Honnan is? – Hiszen tudod, Bukarestből.
Megtudhatnám, mért pont itt kell nekünk...?
– Hát nem fűz Váradhoz sok szép emléked? –
– Hát nem éppen... – Ádám nem érti, mit
akar Lucifer ezzel. Provokálni?
– Vagy ez a katolikus barokk hely
zavar? A szelleme? – Ugyan! Itt már csak
annak kísértetei bolyongnak...

18

Mint ördögnek nem dolga, együtt érez
mégis, hogy ezek így megingatták
az Úr pozícióit. Hogy például
kiebrudalták palotájából
a püspököt, s bezsupoltak ezerszám
görög menekültet, kommunisták
gyerekeit. – Mekkora ötlet ez, nem? –
Lucifer kilyukadhatna most már
valahol, de tovább gyötri Ádámot,
idézze föl hajdani hőskorát.
– Család, szerelem, tudásvágy, ifjúság...?
– Az életemben volt sok változás...
– Tényleg? Most ezzel akarod elütni,
barátom? Mondjuk a nőkről mesélj!

19

Hát erre csak fejcsóválás a válasz,
s az ötlik Ádám eszébe: A nők?
Nem egyetlenegyről van-e szó mindig,
csak két, százket megtestesülésben?
De megkülönböztethetik-e mások
az én két, százket nőalakomat?
– Miket beszél?, százket nő?, Atyaisten! –
Orsolya irtózva ütközik meg.
Lenke szerint Ádám úgy érti: Két nő
van életében: Éva és Lilit,
lényegében... – Hohó! Na és a többi? –
S Ádám megretten: Női szemmel ő
egyvalaki-e, avagy tucatember?
Megjegyzendő vagy elfelejtendő?

20

– Nem oly rég roppant ambíció fűtött:
E kort te kell, hogy újjáteremtsed! –
emlékezteti hősiünket az ördög.
– Kijózanítottál: Az egyén nem
térítheti el korának folyóját.
Sodortatja magát vagy belefül.
– Na és akikről krónikák beszélnek?,
kérdetted, és csak azt felelhettem:
Megértette korát, ki tudott hatni. –
Az ismert leckét így mondja Ádám:
– Sosem lesz hajnal kukorékolásból,
de szól a kakas, merthogy virrad már.
– Illúzióid elvesztek, s így lettél
tudós, nem kommunista pártvezér?

21

– Ha voltak is ilyen illúzióim,
velük keresnivalóm nem volt itt,
a megszállás keleti térfelében,
a széjjeltiport komplett szisztémák
romjai közt. – Jaj, mindjárt megsajnálak,
Ádám! Minthogyha nem az efféle
rapid újítások zavarosában
szeretnél te leginkább halászni!
– Ahol stratégia a befagyasztás,
ott nincs halászat, nincsen mozgástér.
Nyugat-Berlin fogságba ejtésének
a keletnémet tömb blokádja lesz
az ára, pedig de régóta vágyom
ifjúkorom bűnös városába!

22

– Elrepítettelek, kívánságodra,
először Berlinbe, harminchétben... –
Lucifer jegyzeteiben lapozgat,
Apfelbaum eltűnődve bólogat.
– Na és nem veszed észre, hogy azóta
ügyszólván semmit sem öregedtél?
Ideje volna megköszönni, nemde? –
Hősöm belegondol, és zavartan
helyesel. Lucifernek tudható be
vajon...? De igaz ez egyáltalán...?
– Hogy túlélted pusztán, az is nagy szám.
Ezt továbbra is garantálhatom.
Emellé azt, hogy férfikorod csúcán
öregedésedet lefékezem.

23

– Ez örület...! Na és mit kérsz cserébe?
– A lelked üdvét, természetesen.
Ez ügyben én diktálok ezután is.
Így legalább látod, hogy működik,
nem zsákbamacska: Tagadj le húsz évet,
s ne öregedj! Ez a mi kései
hallgatólagos megállapodásunk
hosszú távú – tán megbonthatatlan? –
rögzítése. Kvázi keretszerződés,
amelyet mindig konkretizálunk.
A nők, hát... kiöregszenek mellőled,
hogy úgy mondjam. De ahogy ismerlek,
neked nem gáz, ha nő a korkülönbség,
csak legyen mindig fiatal a nő.